

PEDOGOGIK FAOLIYATNING TARKIBIY TUZILMASI

Yasinova Odina, Ismoilova Mohlaroyim

– UMFT universiteti, 550-guruh talabalari

Fan: Mutaxassislikka kirish

O'qituvchi: Haydarov Sulaymon

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik faoliyatning mohiyati va uning tarkibiy qismlari — maqsad, mazmun, vosita, shakl, usul va natija o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilingan. Pedagogik faoliyatning samaradorligi o'qituvchi faoliyatining to'g'ri rejalashtirilishi, o'quvchi shaxsining rivojlanishiga yo'naltirilganligi hamda zamonaviy ta'lim metodlarini qo'llashga bog'liqligi asoslab berilgan. Maqolada shuningdek, o'qituvchining kasbiy mahorati va refleksiv yondashuvining pedagogik jarayondagi o'rni ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik faoliyat, maqsad, mazmun, metod, shakl, natija, ta'lim jarayoni, o'qituvchi, o'quvchi, kasbiy mahorat.

Kirish

Pedagogik faoliyat — bu o'qituvchi tomonidan o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, uni ijtimoiy hayotga tayyorlashga qaratilgan murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Ushbu faoliyat ta'lim, tarbiya va rivojlantirish jarayonlarini o'z ichiga oladi va ular o'zaro chambarchas bog'langan holda amalga oshiriladi.

Bugungi kunda ta'lim tizimi yangilanayotgan, zamonaviy texnologiyalar, innovatsion metodlar joriy etilayotgan bir sharoitda pedagogik faoliyatning tarkibiy tuzilmasini chuqur o'rganish dolzarb masala hisoblanadi. Chunki pedagogik faoliyatning har bir elementi — maqsad, mazmun, shakl, usul va natija — o'qituvchi ishining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardandir.

Pedagogik faoliyatning mohiyati va asosiy xususiyatlari

Pedagogik faoliyatning asosiy mohiyati — insonni har tomonlama kamol toptirish, uni ma'naviy, intellektual va jismoniy jihatdan rivojlantirishdan iborat. Bu

faoliyatning markazida o'quvchi shaxsining shakllanishi turadi. Pedagog o'z faoliyatida o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olib, ularni jamiyatga foydali shaxs sifatida tarbiyalashga harakat qiladi.

Pedagogik faoliyatning xususiyatlari quyidagilardan iborat:

ijtimoiy xarakter – u jamiyat manfaatlariga xizmat qiladi;

ijodkorlik – har bir pedagog o'z tajribasiga asoslangan holda yangilik yaratadi;

kommunikativlik – o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot asosiy o'rin tutadi;

axloqiy yo'nalish – insonparvarlik, adolat, hurmat va mehr asosida quriladi.

Demak, pedagogik faoliyat faqat bilim berish emas, balki shaxsni shakllantirishga xizmat qiluvchi ijodiy jarayondir.

Pedagogik faoliyatning tarkibiy tuzilmasi

Pedagogik faoliyat murakkab tizim bo'lib, u bir nechta tarkibiy qismlardan iborat. Bu qismlar o'zaro bog'liq va biri ikkinchisini to'ldirib boradi. Quyida pedagogik faoliyatning asosiy tarkibiy qismlari haqida batafsil to'xtalamiz:

Har qanday pedagogik faoliyatning asosi — maqsaddir. Maqsad o'qituvchi faoliyatining yo'nalishini belgilaydi. U o'quvchilarga qanday bilim, ko'nikma va tarbiyaviy fazilatlar berilishi kerakligini aniqlaydi. Maqsadlar uch darajada belgilanadi:

Umumpedagogik maqsad – shaxsni har tomonlama rivojlantirish;

Didaktik maqsad – bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish;

Tarbiya maqsadi – axloqiy, estetik, mehnat va vatanparvarlik qadriyatlarini singdirish.

Pedagogik faoliyatning mazmuni o'quvchi egallashi zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar tizimidan iborat. Mazmun davlat ta'lim standartlariga, o'quv dasturlariga hamda o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos tarzda shakllantiriladi. U nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy tajriba, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Shakl — bu o‘quv-tarbiyaviy jarayonni tashkil etishning tashkiliy ko‘rinishidir. Eng asosiy shakllar: dars, seminar, loyiha ishlari, mustaqil ta’lim, sinfdan tashqari tadbirlar. Bugungi kunda interfaol o‘qitish shakllari (munozara, debat, “aqliy hujum”, “klaster” va boshqalar) keng qo‘llanilmoqda. Shaklning to‘g‘ri tanlanishi o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Pedagogik faoliyatning usullari o‘qituvchi tomonidan maqsadga erishish yo‘lida qo‘llaniladigan vositalardir. Ular ikki guruhga bo‘linadi:

ta’lim usullari – tushuntirish, namoyish etish, amaliy mashqlar;

tarbiya usullari – rag‘batlantirish, tushuntirish, o‘rnak ko‘rsatish, muhokama qilish.

Shuningdek, zamonaviy o‘qituvchilar o‘quvchilarning fikrlash, tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan kognitiv va refleksiv usullardan foydalanmoqdalar.

Pedagogik vositalar — bu ta’lim jarayonini tashkil etishda qo‘llaniladigan barcha moddiy va texnik vositalar (kitoblar, kompyuterlar, interaktiv doskalar, axborot texnologiyalari, o‘quv qurollari). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)ning joriy etilishi pedagogik faoliyatni yanada samarali, interaktiv va ijodiy tusga kiritmoqda.

Pedagogik faoliyatning yakuniy bosqichi — natijadir. Natija o‘quvchi tomonidan egallangan bilim, ko‘nikma, malaka va tarbiyaviy fazilatlar orqali aniqlanadi. Shu bilan birga, natija o‘qituvchining kasbiy mahorati, darsning metodik darajasi, o‘quvchilarning faol ishtirok darajasiga ham bog‘liq.

Pedagogik faoliyatning ichki mexanizmlari va o‘zaro bog‘liqligi

Pedagogik faoliyatda yuqoridagi qismlar o‘zaro uzviy bog‘langan. Masalan, maqsad to‘g‘ri belgilansa, mazmun va usullar ham samarali tanlanadi; usullar shaklga mos kelsa, natija yuqori bo‘ladi. Bunda o‘qituvchi faoliyatining markazida refleksiya — ya’ni o‘z ishini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlab, ularni takomillashtirish jarayoni turadi. Refleksiv yondashuv o‘qituvchiga o‘z faoliyatini doimiy ravishda baholash va yangilab borish imkonini beradi.

Pedagogik faoliyatning samaradorligini oshirish omillari

Pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega:

innovatsion texnologiyalarni qo'llash (AKT, masofaviy ta'lim, multimedial vositalar);

pedagogik mahoratni rivojlantirish;

motivatsiyani kuchaytirish – o'quvchini o'qishga qiziqtirish;

shaxsga yo'naltirilgan yondashuv – har bir o'quvchining imkoniyatini hisobga olish;

hamkorlik pedagogikasi – o'qituvchi, o'quvchi va ota-ona o'rtasidagi doimiy muloqot.

Ushbu omillar birgalikda ta'lim jarayonini insonparvar, samarali va ijodiy yo'nalishda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Pedagogik faoliyatning tarkibiy tuzilmasi murakkab, ammo o'zaro bog'langan elementlardan iborat tizimdir. Har bir element — maqsad, mazmun, shakl, usul, vosita va natija — o'qituvchining kasbiy faoliyatini belgilaydi. Ushbu qismlarning uyg'unligi ta'lim-tarbiya jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Demak, zamonaviy pedagog uchun o'z faoliyatining tarkibini to'g'ri tushunish, uni ilmiy asosda tashkil etish va doimiy tahlil qilib borish — kasbiy yuksalishning eng muhim sharti hisoblanadi. Shunday yondashuv orqali ta'lim sifati oshadi, o'quvchilarda bilimga ishtiyoq, tafakkur va ijodkorlik rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Oilalarда фарзанд тарбиясига руҳий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.